

Gürcüce ve Türkçede Görünüş

Aspect in Georgian and Turkish

Tamar Karosanidze Kırsaç

Öğr. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü

Rize / Türkiye

e-posta tamarqarosanidze@yahoo.com

orcid 0000-0002-4604-8267

doi 10.54316/dilarastirmalari.1478751

Atıf

Citation

Karosanidze Kırsaç, Tamar (2025). Gürcüce ve Türkçede Görünüş. *Dil Araştırmaları*, 36: 193-204.

Başvuru

Submitted

05.05.2024

Revizyon

Revised

19.08.2024

Kabul

Accepted

11.05.2025

Çevrimiçi Yayın

Published Online

12.05.2025

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve makalede intihal bulunmadığı teyit edilmiştir.

This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

ÖZ

Görünüş, yapı bakımından önemli ölçüde farklılık gösteren birçok dilin ortak gramer kategorisidir. Buna rağmen evrensel bir tanımı yoktur. Görünüş, fiilin temel ve aynı zamanda en karmaşık dil bilgisel kategorilerden biridir. Görünüş, Gürcücede ve Türkçede çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Gürcücede görünüşün belirli bir sistemi vardır. Türkçede ise görünüş, genellikle zaman kategorisi altında incelenmiştir. İki farklı dil ailesine mensup dillerin karşılaştırılması çeşitli dil bilgisel kategorilere farklı açılardan bakma imkânı sunmaktadır. Çalışmada Gürcüce ve Türkçe kaynaklara dayanarak iki dilin gramer sisteminde birbirlerinden büyük oranda farklılık gösteren görünüş kategorisi incelenmeye çalışılmıştır. Görünüşle ilgili çalışmalarda görünüş, dil bilgisine dayalı görünüş ve sözlüğe dayalı görünüş olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada dil bilgisine dayalı görünüş incelenmiştir. Sözlüğe dayalı görünüş, incelemeye dahil edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Görünüş, Dil Bilgisel Görünüş, Kılıntı, Gürcüce, Türkçe.

ABSTRACT

Aspect is a common grammatical category for many structurally different languages. But despite this, it does not have universal definition. Aspect is one of the fundamental grammatical categories of the verb. It is one of the most complex grammatical categories. Many studies have been devoted to the investigation of the aspect category in Georgian and Turkish. The Georgian aspect system is unique. In Turkish category of aspect, generally analysed under category of tense. Comparing languages that belong to two different language families take us opportunities to analyse grammatical categories differently. In this study, we

researched the grammatical category of aspect, according to existing Georgian and Turkish literature. Grammatical category of aspect shows us a big difference in Georgian and Turkish. In studies related to the grammatical category of aspect, aspect has been considered both a lexical and grammatical aspect. In this paper, only the grammatical aspect is discussed. The lexical aspect is not the subject of research.

Keywords: Aspect, Grammatical Aspect, Aksionsart, Georgian, Turkish.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: In the present article is discussed and compared the grammatical category of aspect in Georgian and Turkish. The aim of the work is to compare Georgian and Turkish languages in terms of the expression of aspect.

Research Problem: The following issues are of interest to us: How is the grammatical category of aspect expressed in Georgian? What is the situation in Turkish from the point of view of expression of the grammatical category of aspect? What are the similarities and differences between the two languages with significantly different structures in this regard?

Literature Review: The grammatical category of aspect in Georgian is thoroughly studied. The features of aspect are discussed in detail in the educational and scientific literature of the Georgian language. Akaki Shanidze has devoted a quite spacious chapter to this issue in his "Fundamentals of the Georgian Language". Many scientific works have also been devoted to the discussion of the issue of aspect in Georgian. Of these, Zurab Chumburidze's study "On the Relation of Aspect and Type of Action in Georgian" is particularly noteworthy, and Givi Machavariani's work "Aspect Category in Kartvelian Languages" is also important. As for Turkish, in the Turkish grammatical literature a separate chapter is not devoted to aspect, moreover, we do not even find this term in classical Turkish grammatical literature. One of the first studies of the aspect category in Turkish belongs to Lars Johansson - "Aspect in Turkish", Johansson in his extensive monograph thoroughly discusses the issue of aspect in Turkish. Thereafter, many more works were devoted to the discussion of the issue of aspect in Turkish. Of these, the most notable are Ahmet Benzer's monograph entitled "Tense, Aspect and Mood in Turkish"; as well as İbrahim Ahmet Aydemir's monograph "The Tense and Aspect System in Turkish"; Agrof Dılaçar's study "Type of Action and Aspect in Turkish and Grammatical Literature"; Uzun Nadir Engin's article entitled "Aspect-Mood-Tense - Triplet in Turkish", as well as Fikrye Gunduz's article "Three Opinions Expressed during the Study of the Aspect Category in Turkish". Zeynep Genç'er's dissertation entitled "Aspect in Japanese and Turkish" should also be mentioned.

Methodology: During the research is used the method of analysis and comparison-matching. The grammatical category of aspect is discussed separately in Georgian and Turkish. Then Turkish is compared with Georgian. We studied both Georgian and Turkish scientific literature related to aspect. The present study is based on the scientific literature of both languages.

Conclusions: The grammatical category of aspect is expressed differently in different languages. The form of expression of the grammatical category of aspect depends on the grammatical characteristics of a language. In this respect, Georgian and Turkish differ significantly from each other. In Modern Georgian is formed clearly expressed grammatical system of aspect. The incomplete aspect is unformed, while the complete aspect is expressed by means of a prefix. In the professional literature is noted that in Turkish the morphemes known as "tense suffixes" have three main functions. In addition to conveying the categories of time and mood, these morphemes also denote the category of aspect. However, unlike Georgian, Turkish does not have a separate sign for marking complete or incomplete aspect.

In Georgian, in the rows, expressing a certain time (future tense), aspect and tense are intertwined: The pupil will write the homework (mostsavle davalebas **datsers**). However, in general, the aspect category is independent of the grammatical category of tense and mood. For example: The pupil **was writing** the homework (mostsavlem davaleba **tsera**); The pupil **wrote** the homework (mostsavlem davaleba **datsera**). “**Was writing**” and “**wrote**” are both forms of the intermittent tense (past tense) and the narrative mood. Accordingly, in Turkish, both sentences are translated the same way: “öğrenci ödevi **yazdı**”. While in Georgian, **was writing** (tsera) expresses the incomplete aspect, **wrote** (datsera) expresses the complete aspect. In **was writing** (tsera), the following content is conveyed: “He was writing, but the writing process was interrupted so that he did not finish the writing”. In **wrote** (datsera), the meaning is “He wrote, completed the writing and the writing process at the same time”. If we try to translate Georgian complete and incomplete aspect forms into Turkish without losing content-related nuances as well, we will get the following picture: the complete aspect, expressed by means of a prefix in Georgian, will be formally unformed in Turkish, while the incomplete aspect, which is unformed in Georgian, will be expressed in the form “-A dur” in Turkish. The pupil **wrote** the homework (mostsavlem davaleba **datsera**) “öğrenci ödevi **yazdı**”; the pupil **was writing** the homework (mostsavlem davaleba **tsera**) “öğrenci ödevi **yazadurdu**”. As can be seen also from the examples, showing the distinction between complete and incomplete aspects in Georgian, expressed by means of a prefix, in Turkish is possible by means of a complex verb construction. However, unlike Georgian, in Turkish will be formed not a complete, but an incomplete aspect. Constructions of “-A dur” type are known as descriptive constructions in Turkish. These types of constructions have many functions to express, including aspect.

When studying aspect, it is necessary to pay attention to the type of action. Type of action is a semantic category of a verb, while aspect belongs to the grammatical category of a verb. In both Georgian and Turkish, verbs that are specific in terms of type of action also show a different situation in terms of aspect. In both languages, the semantic features of a verb are reflected on aspect as well.

0. Giriş

Türkiye Berke Vardar'ın Açıklamalı Dilbilim Terimleri sözlüğünde görünüş gramer kategorisi, eylemin anlattığı iş, oluş, edim vb.ni konuşucunun nasıl gördüğünü belirten dilbilgisi ulam şeklinde tanımlanmıştır (Vardan 2002: 105). John Holt'e göre görünüş, fiilin eylem sürecini çeşitli şekillerde gösteren bir gramer kategorisidir (Çumburidze 1967: 337). Akaki Şanidze'ye göre Görünüş, eylemin sonunun görüldüğü veya görülmediğini gösteren bir gramer kategorisidir (Şanidze 1980: 262).

Görünüş kategorisi belirgin olan diller arasında eski Yunanca ve Slav dilleri örnek gösterilir. Yunancada görünüş kategorisi, presens, aorist, imperfect'e göre değerlendirilmektedir. Slav dillerinde ise bitmiş ve bitmemiş görünüş şeklinde iki kategoriye ayırt edilmektedir (Çumburidze 1967: 336). Görünüşün bu iki türünden herhangi biri, dünyanın birçok dilinde mevcuttur.

İngilizcede aspect, Rusçada vid, Türkçede görünüş olarak adlandırılan dilbilgisel kategori, Gürcücede სპეციფიკი (aspekti) "aspekt", veya სახე (sahe) "görünüş" olarak bilinmektedir.

Uzun, "Dünya Dillerinde Örnekleriyle Dilbilgisinin Temel Kavramları Türkçe Üzerinde Tartışmalar" adlı eserinde "Slav, Baltık dilleri, ayrıca Gürcüce,

görünüşü örnekler yoluyla sunmada tipik olan dillerdir" (Uzun 2004: 147) der ve bu şekilde Gürcücenin bu dilbilgisel özelliği vurgulanmış olur.

Modern Gürcücede belirgin dilbilgisel görünüş sistemi vardır. Bitmiş ve bitmemiş görünüş arasındaki zıtlık, fiil ön ekleriyle sağlanmaktadır. Gürcücede bitmiş ve bitmemiş görünüşlü fiil biçimleri çift oluşturmaktadır. Çiftin içinde bitmiş görünüş işaretlidir. Bütün fiiller görünüşlerine göre değişmez ama her fiil şekli bir görünüşe aittir. Fiilin mastar şeklinden ait olduğu görünüş türünü tespit etmek mümkündür: Örneğin: ხატვა - დახატვა (hatva-dahatva) "resim çizmek"; კეთება-გაკეთება (keteba-gaketeba) "yapmak"; ჭამა-შეჭმა (çama-şeçma) "yemek"; კითხვა-წაკითხვა (kitkva-tsakitkva) "okumak". Her fiil mastarı çifte sahip değildir. Modern Gürcücede görünüş konusunda çeşitlilik söz konusudur. Bazı fiiller bitmiş görünüşlüdür ve bitmemiş görünüşü yoktur: გაჩუმება (gaçumeba) "susmak"; დაძინება (dadzineba) "uyumak"; გაღვიძება (gağvidzeba) "uyanmak"; წასვლა (tsasvla) "gitmek"; Bazı fiiller biçimsel olarak bitmemiş görünüşlüdür ve bitmiş görünüşü yoktur: ქროლა (krola) "esmek"; სობოლი (sobili) "koşmak". Fiil ön ekleri birden fazla gramer işlevi üstlenmektedirler. Dolayısıyla her fiil ön eki, her zaman bitmiş görünüşü ifade etmez. Söz konusu fiil ön ekleri, bazen sadece yön gösterme işlevi üstlenir. Öte yandan görünüş kategorisinin bazı özellikleri fiillerin sözcüksel anlamlarına bağlıdır.

Türkçe geleneksel dil bilgisi kitaplarında görünüş kategorisi ele alınmamıştır. Türkçede görünüşü zaman temelinde inceleyen ilk Türkologlardan biri Lars Johansson'dur. Johansson, "Türkçede Görünüş" adlı çalışmasında Türkiye Türkçesinde görünüş kategorisini detaylı inceler. Yazara göre intraterminalik (sınırlararasılık), postterminallik (sınır sonrasılık) ve adterminality (terminallik) olmak üzere Türkçede üç farklı görünüş perspektifi vardır. Sınırlararasılık, intra terminas perspektifi, yani olayın dış sınırlarını (başlangıç sınırı ve bitiş sınırı) yansıtmayan subjektif bir algılama tarzıdır. Söz konusu kavram, olayın başlangıcından sonrasının ve sonundan öncesinin gözlenmesini içerir, ama onu eylemsel açıdan nitelmez (Johansson 2016: 95-96). Sınır sonrasılıkta, bir eylemin önemli sınırı aşıldıktan sonra gözlenmesi dolaylı olur: Eylem öbeğinin "kritik" zaman sınırı zaten aşılmıştır, kritik noktaya yönelmiştir. "Kritik" sınır, zaman ilişkisinin konumlanma noktasıyla aynıdır (Johansson 2016: 234). Bu iki perspektiften farklı olarak terminal perspektifinde başlangıç ve bitiş sınırları bir tarafa bırakılır ve olay sadece doğrudan ve total olarak yansıtılır (Aydemir 2019: 18).

Türkçede görünüş kategorisi ile ilgili genel görüş bu şekildedir: "Zaman ekleri" aracılığıyla zaman kategorisi ile kip ve görünüş de ifade edilmektedir. Fakat Uzun, "Türkçede Görünüş/Kip/Zaman Üçlüsü" adlı çalışmasında ilgili eklerle birden fazla kategori aktarma görüşüne karşı çıkmış ve Türkçenin tipolojisine uygun sıfır eki önerisi getirmiştir (Uzun 1998: 5). Uzun'un yaklaşımı tek ek tek işlev şeklindedir. Ona göre bir biçimbiriminin bir dilbilgisel kategoride yer alması gerek.

"Türkçede eylemcil yüklem kategorileri, birbirinden bağımsızca görünüş/kip/zaman sıralanışında sunulmaktadır. Bu kategoriler söz dizimsel yapılarda (en azından, ana tümleçlerde) her zaman belirginleşmektedir. Zamana gönderimde bulunan belirteçler görünüş, kip ve zaman ile ayrı ayrı anlambilimsel ve sözdizimsel bağlantılar kurmaktadır" (Uzun 1998:18).

Görüldüğü üzere Türkçede görünüş üzerinde duran araştırmacıların birçoğu Türk dilinde, dil bilgisine dayalı görünüşün mevcut olduğuna, zaman ve kip ekleri olarak bilinen biçimlerle ifade edildiğine kanaat getirmektedir.

1. Gürcücede Dil Bilgisel Görünüş

Gürcüce fiilin görünüş kategorisi uzun bir geçmişe sahiptir. Modern Gürcücede fiilin yapım kategorisi olan görünüş, Eski Gürcücede çekim kategorisiydi. Görünüş kategorisi, Gürcü dili tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuş, Eski Gürcüce ile Yeni Gürcüce arasında belirli sınır çizmiştir (Şanidze 1980: 271). Eski görünüş sisteminden yeni görünüş sistemine geçiş Eski Gürcücede başlamıştır. Bu dönemin metinlerinde yeni görünüş sistemine ait örnekler mevcuttur. Eski Gürcücede fiil ön ekinin görünüşü ifade etme fonksiyonu yoktur. Görünüş serilerde¹ ifade edilir.

Eski Gürcüceden farklı olarak modern Gürcücede görünüşü belirtme görevini fiil ön ekleri üstlenmiştir (Şanidze 1980: 262). 1. seriye dahil olan ön ekli ve ön eksiz fiil biçimleri farklı zamanları ifade eder. Ön ekleri eklenmiş fiil biçimleri gelecek zamanı ifade ederler. 2. ve 3. serilerde ise bu durum farklıdır. Bu serilere dahil olanlar, fiil ön eki alarak veya almayarak bitmiş ve bitmemiş görünüşü aynı zaman diliminde ve aynı kip içinde ifade edebilirler. Söz konusu farklılığı daha iyi gösterebilmek için 1. seri ayrı gösterilmiş, 2. ve 3. seriler ise görünüş bakımından benzerlik gösterdiği için bir arada toplanmıştır.

Modern Gürcücede şimdiki ve gelecek zaman fiil biçimlerinde zaman ve görünüş iç içe geçmiştir. Görünüş kategorisinin dil bilimsel işaretlerinin oluşumu gelecek zaman biçimlerinin türetimi ile örtüşmektedir. Gelecek zaman fiil biçimleri, şimdiki zaman fiil biçimine fiil ön eki eklenerek türetilmiştir. Birinci seriye dahil edilen fiil biçimleri, fiil ön eki alarak gelecek zamanla bitmiş görünüşü aynı anda ifade etmektedirler. 1. Seriye dahil olan fiil biçimlerine örneklerle bakalım:

• Şimdiki Zaman/Bitmemiş Görünüş

ხათუნა რადაცებს აკეთებს სამზარეულოში (hatuna rağatsebs aketebs samzareuloşi) "Khatuna, mutfakta bir şeyler yapıyor" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

¹Gürcü Dilbilimci Akaki Şanidze Gürcüce fiilin zaman paradigmasını seriler olarak sınıflandırmıştır. Bk. Akaki Şanidze, *Tǰzulebani T.3. Kartuli Enis Gramatikis Sapudzvlebi*, Tbilisis Universitetis Gamomtsemloba, Tbilisi 1980. s. 423.

- **Ön Ek + Şimdiki Zaman Fiil Biçimi = Gelecek Zaman/Bitmiş Görünüş**

ხათუნა რაღაცებს გააკეთებს სამზარეულოში (hātuna rağatsebs **gaaketebs** samzareuloši) "Khatuna, mutfakta bir şeyler **yapacak**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **Şimdiki Zamanın Hikâyesi/Bitmemiş Görünüş**

გიორგი საქანელას აკეთებდა (giorgi sakanelas **aketeabda**) "Giorgi salıncağı **yapıyordu**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **Ön Ek + Şimdiki Zamanın Hikâyesi Fiil Biçimi = Gelecek Zamanın Hikâyesi/ Bitmiş Görünüş**

გიორგი საქანელას გააკეთებდა (giorgi sakanelas **gaaketeabda**) "Giorgi salıncağı **yapacaktı**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **Şart Kipi/ Bitmemiş Görünüş**

მარიამი ამ საქმეს რომ აკეთებდეს (mariami am sakmes rom **aketebdes**) "Meryem, bu işi **yapsa**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **Ön Ek + Şart Kipi Fiil Biçimi = Gelecek Zamanın Şartı/ Bitmiş Görünüş**

მარიამი ამ საქმეს რომ გააკეთებდეს (mariami am sakmes rom **gaaketebdes**) "Meryem, bu işi **yapacaksa**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

Gürcücede 1. seriden farklı olarak 2. ve 3. seriye dahil olan fiil biçimlerinde bitmiş ve bitmemiş görünüş ayrımı ön plandadır. 2. ve 3. seride aynı zaman diliminde ve aynı kipte her iki görünüş türü de mevcuttur. Örneğin, görülen geçmiş zamanın bitmiş ve bitmemiş olmak üzere her iki görünüş türü de vardır. Söz konusu durum, bu serilere dahil olan diğer biçimler için de geçerlidir. 2. ve 3. seriye dahil olan fiil biçimlerine örneklerle bakalım:

- **Görülen Geçmiş Zaman**

1. **Bitmemiş Görünüş**

ამ ხნის განმავლობაში მარტო სარდაფი აკეთა (am hnis ganmavlobaşi marto sardapi **aketa**) "Bu süre zarfında sadece bodrum katını **yaptı**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

2. **Ön Ek + Bitmemiş Görünüş Fiil Biçimi = Bitmiş Görünüş**

ამ ხნის განმავლობაში მარტო სარდაფი გააკეთა (am hnis ganmavlobaşi marto sardapi **gaaketa**)

Bu iki Gürcüce cümle Türkçeye "Bu süre zarfında sadece bodrum katını **yaptı**" şeklinde aktarabiliriz. Oysa Gürcücede biri **აკეთა** (**aketa**) bitmemiş; diğeri ise **გააკეთა** (**gaaketa**) bitmiş görünüşü yansıtmaktadır. İki farklı örnekte verilen görülen geçmiş zamanı belirten fiil biçimleri Gürcücede görünüş açısından birbirinden farklıdır. Biri bitmemiş, diğeri ise bitmiş görünüşü yansıtır. Birinci

örnekte "yapma" eylemi tamamlanmadan kesilmiştir. İkinci örnekte ise "yapma" eylemi tamamlanmış ve o şekilde kesilmiştir.

Gürcücedeki bitmemiş görünüşü Türkçede -A dur yapılarla göstermek mümkündür. Türkçede -A dur yapısı bitmemiş görünüşü ifade eder:

"-A dur ve -p dur yapıları birleşiklerle kurulmuş cümleler incelendiğinde dur-yardımcı fiilin Türkiye Türkçesinde hareket fiilleriyle birleşme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle görünüş işlevleri bakımından ele alındığında yardımcı fiil-in-p'li yapılarda bitmemişlik / sürme görünüşü ile hal / sonuç görünüşü, -A'lı yapılarda ise bitmemişlik / sürme görünüşü bildirdiği tespit edilmiştir" (Gençer 2016: 240).

Söz konusu tespitten yola çıkarak Gürcücedeki bitmemiş görünüşü Türkçede -A dur yapısıyla aktarmayı uygun bulduk. Gürcücedeki bitmemiş görünüşü Türkçede anlamsal olarak en yakın şekilde ifade eden biçim -A dur-'dur.

Yukarıda verilen Gürcüce bitmemiş görünüşü yansıtan örnek, Türkçeye şu şekilde aktarılabilir:

ამ ხნის განმავლობაში მარტო სარდაფი აკეთა (am hnis ganmavlobaşi marto sardapi **aketa**) "Bu süre zarfında sadece bodrum katını **yapadurdu**".

Bu durum, 2. ve 3. seriyeye dahil olan tüm fiil biçimleri için geçerlidir. Aşağıdaki örneklerde Gürcücedeki bitmemiş görünüş, Türkçeye -A dur şeklinde aktarılmıştır.

• İstek/Şart/ Emir Kipi

1. Bitmemiş Görünüş

ვევლამ თავისი საქმე აკეთოს (qvelam tavisi sakme **aketos**) "Herkes kendi işini **yapadursun**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

2. Ön Ek + Bitmemiş Görünüş Fiil Biçimi = Bitmiş Görünüş

ვევლამ თავისი საქმე გააკეთოს (qvelam tavisi sakme **gaaketos**) "Herkes kendi işini **yapsın**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

• Öğrenilen Geçmiş Zaman

1. Bitmemiş Görünüş

შენობის გუმბათზე ყანჩს ბუდე უკეთებია (šenobis gumbatze qançs bude **uketebia**.) "Balıkçıl, binanın kubbesine yuva **yapadurmuş**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

2. Ön Ek + Bitmemiş Görünüş Fiil Biçimi = Bitmiş Görünüş

შენობის გუმბათზე ყანჩს ბუდე გაუკეთებია. (šenobis gumbatze qançs bude **gauketebia**.) "Balıkçıl, binanın kubbesine yuva **yapmış**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **Dilek/Şart Kipinin Hikayesi**

1. **Bitmemiş Görünüş**

ნეტავ ეს საქმე ეკეთებინა (netav es sakme **e**ketebina) "Keşke bu işi yapadursaydı" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

2. **Ön Ek + Bitmemiş Görünüş Fiil Biçimi = Bitmiş Görünüş**

ნეტავ ეს საქმე გაეკეთებინა (netav es sakme **ga**eketebina) "Keşke bu işi yapsaydı" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

- **İstek Kipi**

1. **Bitmemiş Görünüş**

ყველას თავისი საყვარელი საქმე ეკეთებინოს (qvelas tavisi saqvareli sakme **e**ketebinos) "Herkes kendi sevdiği işi **yapadursun**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

2. **Ön Ek + Bitmemiş Görünüş Fiil Biçimi = Bitmiş Görünüş**

ყველას თავისი საყვარელი საქმე გაეკეთებინოს (qvelas tavisi saqvareli sakme **ga**eketebinos) "Herkes kendi sevdiği işi **yapsın**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

1.1. Görünüşü Belirleyici Ön Ekler ve Fonksiyonları

Görünüş kategorisinin işaretlenmesi, fiil ön eklerinin sonradan kazandığı işlevdir. Eski Gürcücede fiil ön eklerinin asıl fonksiyonu yön göstermektir. Fiil ön eklerinin Eski Gürcüceden beri fiil biçimlerine belirginlik kazandırdığı düşünülmektedir (Maçavariani 1974: 132). Fiil ön ekleri Eski Gürcücede sadece beli başlı fiillerde kullanılmıştır, sonra kullanım alanı genişlemiş ve görünüşü belirleyen tek ek haline gelmiştir.

Gürcücede fiil ön ekleri basit მი (mi); მო (mo); ა (a); და (da); ჩა (ça); შე (şe); გა (ga); წა (tsa) ve bitişik გადმო (gadmo); გამო (gamo), ამო (amo), ჩამო (çamo), შემო (şemo), წამო (tsamo) olmak üzere ikiye ayrılır. Söz konusu fiil ön eklerinin bir kaç fonksiyonu vardır:

Modern Gürcücede fiil ön eklerinin başlıca fonksiyonları şunlardır:

Yön gösterir:

მი (mi) → Bu yönden o yöne doğru.

შავი მანქანისკენ **მი**-რბის (şavi mankanisken **mi**-rbis) "[O], Siyah arabaya doğru koşuyor" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

მო (mo) → O yönden bu yöne doğru.

ზოგი ფანჯრისკენ **მო**-რბის (zogi pancrisken **mo**-rbis) "Bazıları, pencereye doğru koşuyor" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

Aynı kökten çeşitli fiil biçimi üretir:

გება (geba) → მოგება (mogebe) ; წაგება (tsageba); გაგება (gageba).

საბოლოოდ, ვინ მოიგო ომი? (sablood, vin **moigo** omi?) "Nihayetinde savaş kim **kazandı**?" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

ომი წააგო (omi **tsaago**) "Savaş **kaybetti**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words)

მისი სინანული ვერავინ გაიგო. (misi sinanuli veravin **gaigo**) "Pişmanlığını hiç kimse **anlamadı**" (http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words).

Bitmiş görünüşü ifade eder:

გიორგიმ ეს წიგნი წაიკითხა (giorgim es tsigni **tsaikitkha**) "Giorgi, bu kitabı **okudu**".

Gelecek zamanı türetir:

მხატვარი დახატავს სურათს (mhatvari **dakhatavs** surats) "Resam, resim **çizecek**".

Görüldüğü gibi fiil ön ekleri birden fazla gramer işlevi üstelenmektedirler. Duruma göre fiil eklerinin fonksiyonlarından bir tanesi ön plana çıkmaktadır.

2. Türkçede Dilbilgisel Görünüş

Uzun, Türkçede bitme ve sürme görünüşünün ekler ile işaretli olduğunu belirtir. Dilbilimciye göre -yor eki sürme görünüşü aktarırken -di eki bitme görünüşü temsil etmektedir. Uzun, Türkçedeki görünüş, zaman, kip üçlüsünü belirten ekleri aşağıdaki şekilde sunmaktadır (Uzun 2004: 164-165).

Tablo 1. Uzun'un görünüş sınıflandırması (Uzun 2004: 166)

Görünüş	Ekleri	Kip	Ekleri	Zaman	Ekleri
Sürme	-yor	Tahmin	-acak	Geçmiş	i-di
Bitme	-dı	Olasılık	-ar	Geçmiş-dışı	ø
Başlamama	ø	Rivayet	-miş	Olgusal	ø

Aydemir, Johanson'un görünüş modeline dayanarak temel ekleri intraterminalik, postterminallik ve terminallik olarak ayırmış ve ekleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır: İntraterminalik: -(X)r/(Ar); -(X)yor; postterminallik -mAktA[dIr]; -(X)yordu; -(X)(Ar)d(X); -mAktAydI. Postterminallik: -mXş; -mXştı; Terminallik: -DX; -DXydX (Aydemir 2019: 24-58).

Benzer'e göre dil bilgisine dayalı görünüş, Türkçede ekler yardımıyla gösterilmektedir. Bir ek aynı zamanda, zaman, kip ve görünüş işlevlerini taşır. Konuşucu, konuşma sırasında eklerle zaman, görünüş ve kiplik işlevlerini yükler. Bir ek bazen sadece bitmiş görünüşü yansıtır. Aynı ek farklı kullanımlarda her iki

görünüşü de göstermektedir. Benzer'e göre Türk dilinde dilbilgisel görünüşün dört çeşidi vardır: Bitmişlik görünüşü, bitmemişlik görünüşü, yansız görünüşü, sürme görünüşü (Benzer 2009: 43). Benzer, Türkçede zaman ekleri olarak bilinen -mİş; -DI; -(I)yor, -mAktA, -Acak ve -Ar/İr ekler aynı zamanda görünüşü belirtmek için de kullanıldığını düşünmektedir (Benzer 2009: 54).

Gündüz, "Türkiye Türkçesinde Görünüş Kategorileri İncelemelerinde Kullanılan Üç Yaklaşım" adlı çalışmasında Türkiye Türkçesinde görünüş kategorisini bu şekilde sınıflandırmıştır: Bitmişlik: -DI ve -DIyDI örneğinde -DI şeklinde, -mİşmiş ve -mİştİ örneğinde -mİş şeklinde. Bitmemişlik: Süreklilik ve ön görülük ile beraber -(I)yor, -Ar/İr/r, -mAktA -AcAk (Gündüz 2021: 48).

3. Gürcücede ve Türkçede Kılınış

Görünüş ve kılınış arasındaki fark, İsveçli dilbilimci Sigurd Agrell'in dikkatini çekmiştir. Dilbilimci, "Lehçe fiilde görünüş başkalaşması ve kılınış yapısı" adlı çalışmada kılınış kategorisinin üzerinde durmuştur. Agrell, kılınışın görünüşten farklı olduğunu dile getirmiştir (Çumburidze 1967: 354-355; Dilaçar 1974: 162).

Dilaçar, fiil ulamları olarak kılınış ile görünüş arasındaki farkın nesnel – öznel farkı olduğunu düşünmektedir. Dilaçar'a göre kılınış fiil mastarının bildirdiği ana anlama bağlı bir süreç türüdür. Görünüş ise mastarda değil, çekime uğramış fiil şekillerinde bulunan bir iç anlamdır (Dilaçar 1974: 161).

Her dilde görünüş bakımından bazı özellikleri gösteren fiil grupları vardır. Bu özelliklerden bazıları fiillerin sözlüksel içeriğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, bazı eylem biçimlerini sözcüksel içerikleri bitme görünüşüne uygundur ve sürme görünüşüne uyum sağlayamaz. Bazılarının sözcüksel içerikleri ise bitme görünüşüne uymazlar.

Kılınış anlamsal açıdan görünüşe yakınlık göstermektedir. Kılınış, fiil biçimlerinin sözcüksel alanını kapsar (Çumburidze 1967: 352). Genelde kılınışın iki türü vardır: Sonlu ve sonsuz. Gürcücede bazı fiiller sonlu eylemi ifade ederler ve sonsuz anlamlara uyum sağlayamazlar: ესროლა (esrola) "attı"; ჰკრა (hkra) "vurdu" (Çumburidze 1967: 354). Söz konusu fiilleri görünüşlerine göre ele alırsak anlamsal içeriklerine göre hepsi bitmiş görünüşlüdür. Ancak biçimsel olarak bu fiiller bitmiş görünüşü gösteren ön ekleri almazlar. Gürcücede sonsuz anlamları taşıyan çok sayıda fiil bulunur. Bu tür fiiller çeşitli gruplar oluştururlar. Edilgen fiillere has biçimleri özellikle dikkat çekmektedir. Söz konusu fiiller eylemin olasılığını gösteren fiillerdir: იჭმევა (içmeva) "yenir"; ისმევა (ismeva) "içilir", ითქმება (itkmeba) "söylenir"; იკითხება (ikitheba) "okunur"; იწერება (itsereba) "yazılır" (Çumburidze 1967: 354); Görünüş bakımından bu tür fiiller bitmiş görünüşü gösteremez. Anlamsal özellikleri bitmiş görünüşü göstermeye uygun değildir. Aynı durum, ruh hali gösteren edilgen fiil biçimleri için de geçerlidir: ემღერება (emğereba) "canı şarkı söylemek istiyor"; ეტირება (etireba) "canı ağlamak istiyor"; ეხალსება (ehaliseba) "eğlenceli geliyor".

Dilaçar, Türkçede görünüş örnekleri olarak başlamak ve yürümek fiillerini örnek vermektedir. Dilaçar'a göre "Başlıyorum ve yürüyorum" bu çekime uğramış iki fiil, görünüşleri bakımından aynı değildir. Kılınış açısından farklı olması görünüşü de etkiler. Bu iki fiil, anlamsal özellikleri açısından farklılık gösterir: Başlamak sürekli olamaz, buna karşılık yürümek daima süreklidir (Dilaçar 1974: 163). Türkçede Eri-, don-, art-, azal-, kuru-, büyü-, genişle-, şişmanla- gibi durum değişikliği eylemleri kılınış açısından dikkat çekmektedir (Aksan 2003: 1,2).

4. Sonuç

Görünüş kategorisi açısından bütün diller aynı sisteme sahip değildir. Dilin dilbilgisel özelliklerine göre görünüş kategorisini ifade etme şekli de değişkenlik göstermektedir. Görünüş açısından Türkçe ile Gürcüce büyük oranda farklılık göstermektedir. Modern Gürcücede belirgin dilbilgisel görünüş sistemi vardır. Bitmemiş görünüş işaretli, bitmiş görünüş ise fiil ön ekleri ile işaretlidir. Türkiye Türkçesinde "zaman ekleri" olarak bilinen morfemlerin üç temel işlevi olduğu, bu morfemlerin zaman ve kip kategorisi ile görünüşü de yansıtmaya işlevlerinden bahsedilmektedir. Gürcücede bazı zaman paradigmlerinde (gelecek zaman) görünüşle zaman iç içe geçmiştir: მოსწავლე დავალებას დაწერს (mostavle davalebas **datsera**). Fakat görünüş, Gürcüce zaman paradigmlerinde çoğunlukla zaman ve kipten bağımsızdır. Örneğin: მოსწავლემ დავალება წერა (mostavlem davaleba **tsera**); მოსწავლემ დავალება დაწერა (mostavlem davaleba **datsera**). Bu iki cümle Türkçeye "öğrenci ödevi **yazdı**" şeklinde aktarabiliriz. Oysa Gürcücede biri წერა (tsera) bitmemiş; diğeri ise დაწერა (datsera) bitmiş görünüşü yansıtmaktadır. İlki "yazdı fakat bitirmeden bıraktı"; diğesinde ise "yazdı, bitirdi ve öyle bıraktı" anlamı taşımaktadır. Gürcücede bitmiş görünüş, fiil ön ekiyle işaretlidir: მოსწავლემ დავალება დაწერა (mostavlem davaleba **datsera**) "öğrenci ödevi **yazdı**". Bitmemiş görünüşü ise işaretlidir. Gürcücedeki işaretli olan bitmemiş görünüşü, Türkçeye -A dur yapısıyla aktarmak mümkündür: მოსწავლემ დავალება წერა (mostavlem davaleba **tsera**) "öğrenci ödevi **yazadurdu**". Bu örnekte de görüldüğü üzere Gürcücede bitmiş ve bitmemiş görünüş arasındaki farkı Türkçede birleşik yapıyla göstermek mümkündür. Türkçede tasviri fiiller olarak adlandırılan birleşik yapıların çeşitli işlevsel fonksiyonları arasında görünüşü ifade etme fonksiyonu da vardır.

Yukarıda belirtildiği gibi Türkiye Türkçesinde "zaman ekleri" olarak bilinen morfemlerin üç (zaman, görünüş ve kip) temel işlevinden bahsedilmektedir. Modern Gürcücede fiil ön eklerinin dört temel işlevi vardır: yön gösterir, kelime anlamını değiştirir, görünüşü ifade eder, gelecek zamanı türetir.

Kılınış fiilin anlamsal kategorisidir, görünüş ise fiilin gramer kategorileri arasında yer alır. Türkçede ve Gürcücede her iki dilde de kılınış bakımından dikkat çeken eylemler görünüş kategorisinde de farklılıklar gösterirler. Fillerin anlamsal özellikleri her iki dilde de görünüşü etkiler.

Kaynakça

- AKSAN, Yeřim (2003). "Türkçede Durum Değişikliği Eylemlerinin Kılınış Özellikleri". *Dilbilim Araştırmaları* 2003: 1-14.
- AYDEMİR, İbrahim Ahmet (2019). *Türkçede Zaman ve Görünüş Sistemi*. Ankara: Nobel Akademik.
- BENZER, Ahmet (2009). *Türkçede Zaman Görünüş ve Kiplik*. İstanbul: Kabcacı.
- BERKE, Vardar (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüęü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil.
- DİLÂÇAR Agop (1974). "Türk Fiilinde "Kılınış"la "Görünüş" ve Dilbilgisi Kitaplarımız". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 21-22(1973-1974): 159-171.
- ENGİN, Uzun, N (2004). *Dünya Dillerinden Örnekleleriyle Dilbilgisinin Temel Kavramları*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları.
- GENÇER, Zeynep, (2016). *Japonca ve Türkçede Görünüş (Aspekt)*. Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- GÜNDÜZ, Fikriye (2021). "Türkiye Türkçesinde Görünüş Kategorisi İncelemelerinde Kullanılan Üç Yaklaşım". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1): 42-49.
- İMNAİşVİLİ, Vařtang (1996). *Zmna Dzvel Kartulři Natsili II*, Frankfurt/იმნაიშვილი, ივანე (1996). *ზმნა ძველ ქართულში, ნაწილი მეორე*. ფრანკფურტი.
- JOHANSSON, Lars (2016). *Türkçede Görünüş* (Çev. Nurettin Demir). Ankara: Grafiker.
- MAÇAVARIANI, Givi (1974). "Aspektis Kategoria Kartvelur Enebři", *Kartvelur Enata Strukturis*
- Sakitkhebi* IV: (118-143)/მაჭავარიანი, გივი (1974). „ასპექტური კატეგორია ქართველურ ენებში“, *ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები*, IV: (118-143).
- şANİDZE, Akaki (1980). *Thkzulebani T. 3 Kartuli Enis Gramatikis Sapudzylebi*, Tbilisi: Tbilisis Universitetis Gamomtsemloba/შანიძე, აკაკი (1980). *თხზულეგბანი ტომი 3 ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები*, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- UZUN, Nadir Engin (1998). "Türkçede Görünüş/kip/Zaman Üçlüřü". *Dil Dergisi*, 68: 5-23.
- ÇUMBURİDZE, Zurab (1967). "Aspektisa da Mokmedebis Sakhis Mimartebisatvis Kartulři" *Orioni*, Tbilisi: 336-356. ჭუმბურიძე, ზურაბ (1967). „ასპექტისა და მოქმედების სახის მიმართებისათვის ქართულში“. *ორიონი*, თბილისი: 336-356.
- http://corpora.iliauni.edu.ge/search_words (e-CG 20.03.2024).